

АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ЗА ДУАЛЬНОЮ ФОРМОЮ ЗДОБУТТЯ ОСВІТИ

ASPECTS OF TRAINING ORGANIZATION FOR SPECIALISTS USING THE DUAL EDUCATION SYSTEM

У статті розглянуто основні аспекти організації підготовки бакалаврів харчових технологій Сумського національного аграрного університету. Досліджено погляди щодо ефективності використання дуальної форми навчання в порівнянні з традиційною освітою. Наведена модель використання елементів дуальної форми в навчальному процесі підготовки фахівців зі спеціальності «Харчові технології» факультету харчових технологій. Обґрунтована доцільність впровадження елементів дуальної форми навчання в закладах вищої освіти.

Ключові слова: дуальна форма здобуття освіти, вища освіта, компетентності, практична підготовка, наскрізна програма поглибленої практичної підготовки студентів.

В статье рассмотрены основные аспекты организации подготовки бакалавров пищевых технологий в Сумском национальном аграрном университете. Исследованы взгляды относительно эффективности использования дуальной формы образования по сравнению с традиционным образованием. Приведена модель использования элементов дуальной формы в учебном про-

цессе подготовки специалистов по специальности «Пищевые технологии» факультета пищевых технологий. Обоснована целесообразность внедрения элементов дуальной формы обучения в учреждениях высшего образования.

Ключевые слова: Дуальная форма получения образования, высшее образование, компетентности, практическая подготовка, сквозная программа углубленной практической подготовки студентов.

The article studies the main aspects of training for bachelor's degree students, studying food technologies in Sumy National Agrarian University using the dual education system elements. The effectiveness of dual education system elements in comparison with traditional education system has been studied. The advantages of dual education system have been studied. The model for dual education system elements use in the process of education for the specialists in food technology has been given. The expediency for dual education system elements introduction has been substantiated.

Key words: dual system of education, higher education, competences, practical training, end-to-end intensive practical training of students.

УДК 378.147

Габенко І.М.,

старший викладач кафедри інженерних технологій харчових виробництв Сумського національного аграрного університету

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Забезпечення найшвидшої інтеграції України до Європейського простору вищої освіти є основною метою освітньої реформи, в рамках якої модернізація змісту освіти та забезпечення якості освіти в Україні є пріоритетними напрямками діяльності. Відповідно, пошук шляхів забезпечення якості освіти в університеті, що досягається шляхом інтеграції освітнього процесу та ґрунтовної практичної підготовки на підприємствах, є головним, оскільки поняття «якісної освіти» повинно ототожнюватися з поняттям «якісної практичної підготовки фахівців».

Реформування вищої освіти в Україні зумовило розвиток концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти, яка спрямована на формування компетентного конкурентоспроможного фахівця з потребою та навичками безперервного професійного розвитку.

Відповідно до стандарту вищої освіти за спеціальністю 181 «Харчові технології» для першого (бакалаврського) рівня, підготовка фахівців супроводжується набуттям компетентностей: інтегральної, загальних та спеціальних (фахових, предметних) [2, с. 5].

Дуальна форма здобуття освіти сприятиме набуттю вищезазначених компетентностей швидше і якісніше у порівнянні із традиційними формами, бо розширюються можливості університетів щодо практичних баз формування спеціальних компетентностей,

створюються ефективні платформи професійної підготовки на основі поєднання освіти та сучасного виробництва, скорочується тривалість адаптації випускників, забезпечується якісна підготовка фахівців для підприємств [4].

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Поняття «Дуальна система освіти» виникло в 1969 році минулого сторіччя в Німеччині завдяки обговоренню закону про професійне навчання, і на сьогодні є основною системою в більш ніж в 60 країнах світу.

Відповідно до Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти, дуальна форма здобуття освіти – це спосіб здобуття освіти, що передбачає поєднання навчання осіб у закладах освіти з навчанням на робочих місцях на підприємствах, в установах та організаціях для набуття певної кваліфікації, як правило, на основі договору про здійснення навчання за дуальною формою здобуття освіти [5, с. 10].

Питання дуального навчання досліджували іноземні та українські дослідники: Д. Бауд, Дж. Гарнетт, М. Дернова, І. Каннінгем, К. Костлі, Б. Літл, Дж. Релін, С. Романова, Н. Соломон, М. Ульріх, Б. Уокмен та інші [1, с. 138; 3].

Різні аспекти цієї проблеми вивчали вітчизняні та зарубіжні вчені: С. Благініна, Я. Гадзало, Д. Дзвінчук, П. Друкер, Т. Іщенко, С. Ніколаєнко, Т. Постоян, Н. Сіренко, М. Хоменко, О. Ткачук [6, с. 15].

Проте недостатньо проведено досліджень щодо організації навчання за дуальною формою майбутніх фахівців харчової промисловості.

Мета статті – проаналізувати використання елементів дуальної форми в навчальному процесі підготовки студентів зі спеціальності «Харчові технології» в Сумському національному аграрному університеті та окреслити перспективи розвитку системи вищої технічної освіти у контексті світових та євроінтеграційних процесів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Протягом 2017 та 2018 років елементи дуальної форми навчання були використані в процесі підготовки 60 фахівців зі спеціальності «Харчові технології» Сумського національного аграрного університету.

До пілотного проекту із впровадження елементів дуальної форми навчання були залучені групи студентів другого та третього курсів факультету харчових технологій.

За результатами впровадження:

- були внесені зміни до навчального плану: вивчення дисциплін професійної підготовки починається з першого курсу, збільшилась частка дисциплін професійної підготовки, в межах кожної навчальної дисципліни відведено більше часу на практичні заняття;

- професійне навчання проводиться в лабораторіях, оснащених сучасним обладнанням: лабораторії технології перероблювання м'яса, лабораторії кафедри технології харчування, лабораторії інноваційних технологій харчових продуктів, лабораторії хімічних і мікробіологічних досліджень харчових продуктів та інших;

- до викладання дисциплін професійної підготовки залучаються фахівці підприємств харчової промисловості;

- була розроблена наскрізна програма поглибленої практичної підготовки студентів факультету харчових технологій в рамках проекту «Удосконалення професійних навичок в галузі м'ясоперероблювання України», яка реалізується в Сумському НАУ за участі Європейського банку реконструкції та розвитку.

Практична підготовка відбувається протягом другого та третього курсу навчання та включає виробниче стажування на м'ясопереробному підприємстві, на молокопереробному підприємстві та на підприємстві громадського харчування. Тривалість щорічної практичної підготовки – не менше 12 тижнів.

Для організації навчального процесу в семестрі використовується блочна модель навчання з елементами дуальної форми, яка складалася з: 2 тижнів – навчання в університеті, яке поєднує як лекційні заняття так і практичні, лабораторні заняття в лабораторіях; 6 тижнів – навчання на робочих місцях на підприємстві; 7 тижнів – навчальні заняття в університеті, проміжна атестація.

Наприклад, навчання студентів 2 курсу відбувається таким чином: 2 тижні – лекційні заняття, практичні та лабораторні заняття в лабораторіях з дисциплін «Процеси та апарати харчових виробництв», «Загальні технології харчової промисловості», «Теоретичні основи харчових виробництв», «Технологічне обладнання харчових виробництв»; 6 тижнів – навчання на робочих місцях на підприємствах ГП «Глобино», ПРАТ «Миронівський хлібопродукт»; 7 тижнів – навчальні заняття в університеті, які завершуються рубіжним та підсумковим контролем знань.

Для реалізації навчання на підприємстві була використана міжнародна платформа дистанційного навчання Moodle, яка забезпечує зручний розширений зворотний зв'язок між викладачами та студентами, та дозволяє студентам отримувати необхідні консультації дистанційно.

Після третього курсу студент має обрати напрям майбутньої спеціалізації: «Технології зберігання, консервування та перероблювання м'яса», «Технології зберігання, консервування та перероблювання молока» чи «Технології харчування», оскільки на четвертому курсі відбувається практична підготовка відповідно обраної спеціалізації. Таким чином, студент обирає освітню програму, за якою буде відбуватися подальша підготовка за ОС «Магістр», усвідомлено, бо має вже практичний досвід роботи та пріоритетний фаховий напрямок.

На нашу думку, на етапі впровадження нової форми в навчальний процес доречним є проведення аналізу результатів використання моделі дуального навчання з метою виявлення та спроби усунення в майбутньому суперечних та проблематичних аспектів.

В результаті проведення дослідження, тестування та опитування студентів 2 та 3 курсів спеціальності «Харчові технології», які були залучені до навчання з елементами дуальної форми, ми з'ясували відношення учасників до впровадження дуальної форми навчання в освітній процес.

При проведенні дослідження на сформульоване запитання «Чи підвищиться якість професійної підготовки на основі дуальної форми здобуття освіти?» – були отримані неоднозначні відповіді: найбільша частина респондентів обрала варіант «ні», або «частково», слід зауважити, що відповідь «так» дали лише 3,7 % студентів 2 курсу та 26,7 % студентів 3 курсу (рис. 1).

Аналіз результатів анкетування підтвердив гіпотезу, що студенти мають сумніви щодо доцільності введення дуальної форми навчання у зв'язку із не усвідомленням особистісного професійного розвитку. Про що свідчать результати відповідей на запитання «Чи бажаєте отримати стаж роботи до закінчення навчання?»: 93% опитаних респондентів дали позитивну відповідь, 95% опитаних

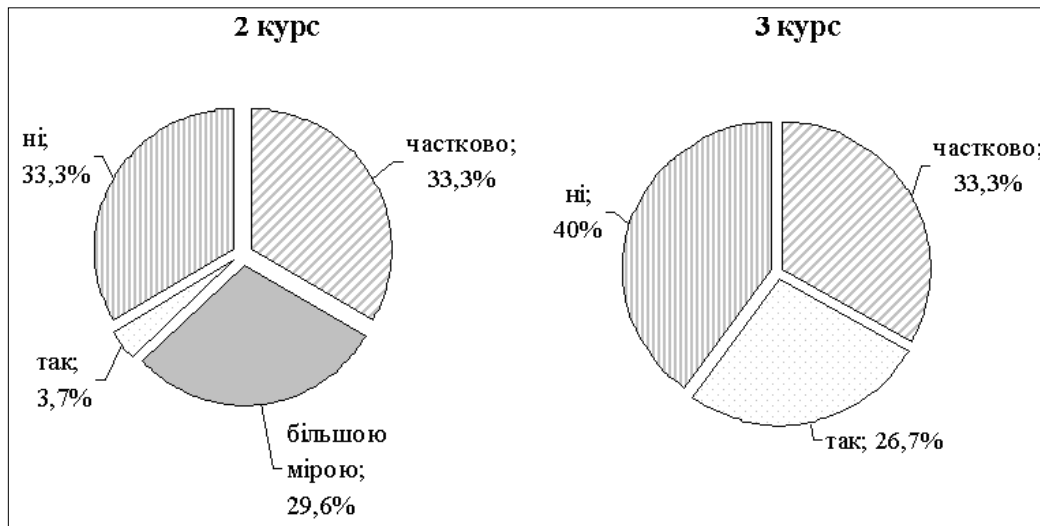

Рис. 1. Результати опитування студентів 2 та 3 курсів щодо підвищення якості професійної підготовки на основі дуальної форми здобуття освіти

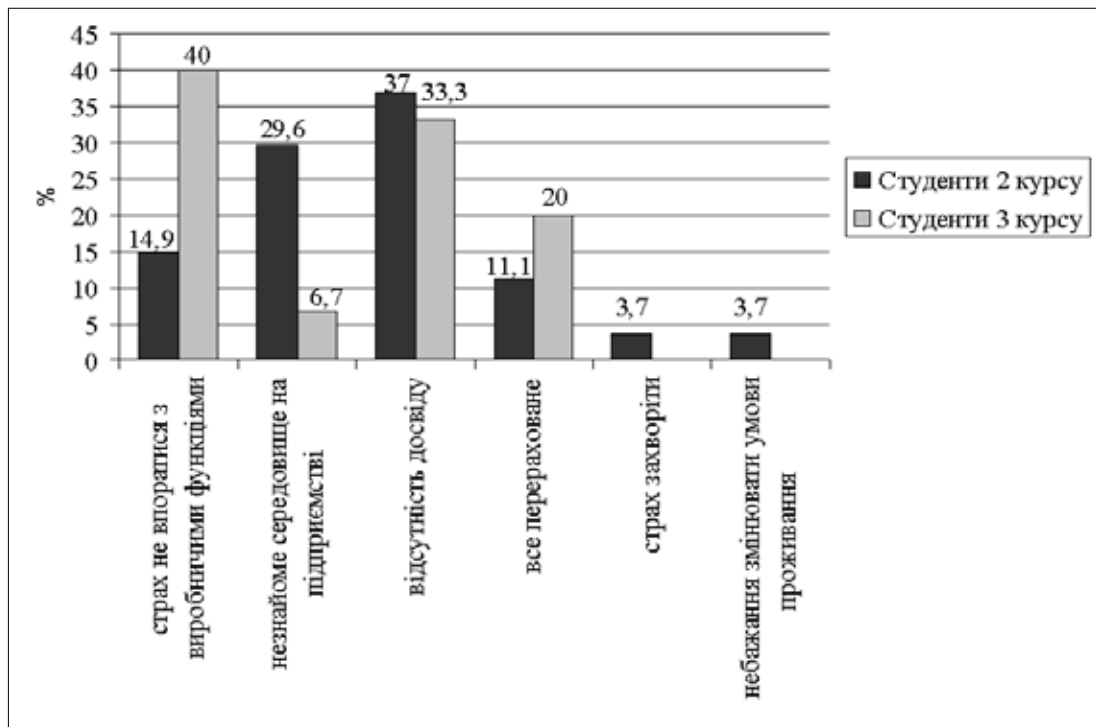

Рис. 2. Результати опитування студентів щодо причини сумнівів над доцільністю використання елементів дуальної форми навчання

студентів впевнені, що кількість шансів на працевлаштування відразу після закінчення університету збільшиться за умови здобуття практичного досвіду роботи на виробництві.

В процесі дослідження було з'ясовано, що 89% студентів 2 курсу та 88% студентів 3 курсу при перебуванні на підприємстві під час впровадження елементів дуальної форми використовували постійно елементи дистанційного навчання, а саме навчалися за допомогою Moodle.

Слід зазначити, що страх не впоратися з виробничими функціями та відсутність досвіду роботи на підприємстві залишаються найвагомішими чин-

никами, які викликають сумніви у студентів щодо доцільності використання елементів дуальної форми навчання в освітньому процесі підготовки фахівців зі спеціальності «Харчові технології» (рис. 2.).

Висновки. Таким чином, для забезпечення якісно нового рівня підготовки випускників зі спеціальності «Харчові технології» необхідно в системі підготовки студентів проведення ряду змін:

1) організація семінарів серед студентів з метою ознайомлення з дуальною системою за для зміни мотиваційної траєкторії: отримання до закінчення навчання стажу роботи, практичного

досвіду, грошової винагороди під час навчання та збільшення шансів на отримання постійної роботи відразу після закінчення університету;

2) упорядкування нормативної складової організації дуальної освіти в закладах вищої освіти, зміна освітніх стандартів, створення освітньої програми бакалавра з підготовки фахівців зі спеціальності 181 «Харчові технології», створення робочої групи з розроблення навчального плану підготовки фахівців, до якої входитимуть представники усіх учасників процесу;

3) забезпечення відповідності змісту навчальних програм дисциплін підготовки фахівців потребам виробництва, вимогам роботодавців, особливостям регіонального ринку праці. Можлива участь роботодавців в організації навчального процесу забезпечить варіативність навчальних програм дисциплін. Вимоги до рівня практичної підготовки з дисциплін професійного спрямування, відповідно до стандарту освіти, повинні бути показані у змісті робочих навчальних програм дисциплін і програм практик;

4) розроблення чітких методичних вказівок щодо організації впровадження дуальної освіти на факультеті, від проведення конкурсів до визначення та присвоєння кваліфікацій;

5) проведення підготовки викладачів до зміни парадигми викладання, організація необхідного навчання та стажування на підприємствах;

6) формування групи тьюторів та менторів для забезпечення якості освіти та контролю за проведенням освітнього процесу на підприємстві.

На нашу думку, впровадження елементів дуальної форми навчання при підготовці фахів-

ців із харчових технологій необхідно вже з другого курсу ОС «Бакалавр» за умови повної консолідації навчальних планів з програмою практичної підготовки на підприємстві. Існує необхідність мотивувати студентів до активної практичної діяльності за допомогою не лише отримання грошової заробітної плати, але і можливості отримати спеціальності кваліфікованого робітника, що не суперечить компетентнісному становленню фахівця та плануванню майбутньої професійної кар'єри.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Дернова М. Г. Дуальна модель вищої професійної освіти дорослих: європейський досвід. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*. 2014. Вип. 2. С. 137–145. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/OD_2014_2_19. (дата звернення 04.02.2019)
2. Затверджені стандарти вищої освіти : Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/12/21/181-kharchovi-tekhnologii-bakalavr.pdf>. (дата звернення 05.12.2018).
3. Мілл У. Дуальне навчання : досвід Німеччини. *Маркетинг в Україні*. 2016. № 6. С. 53–62.
4. Презентація концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-presshall/2390411-dualna-osvita-v-ukraini.html>. (дата звернення 1.02.2019).
5. Про схвалення Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти : Розпорядження від 19 вересня 2018 р. № 660-р/ Урядовий кур'єр. 2018. № 203. С. 10. (дата звернення 30.жовт.).
6. Shebanin V.S. Dual form of education in the training of highly qualified specialists for the agrarian sphere of Ukraine. *Економіка АПК*. Київ, 2018. № 3. С. 13–23.